

Zenonas Baubonis,
Mantas Kvedaravičius,
Rokas Kraniauskas,
Elena Pranckėnaitė

Povandeniniai archeologiniai žvalgymai Rytų Lietuvos ežeruose ir upėse

Naujų povandeninių archeologinių objektų paieška Rytų Lietuvoje vykdoma jau nuo 1996 m. Beveik kiekvienais metais rengiamos žvalgomosios ekspedicijos įvairiuose ežeruose bei upėse, tikrinant surinktą informaciją apie ten galinčius būti povandeninius archeologinius objektus. Informacija apie galimus objektus renkama iš VAK bylų, privačių nardymo klubų narų.

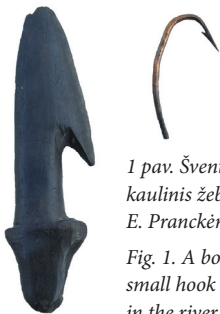
2008 m. žvalgyti keli Rytų Lietuvos ežerai, remiantis Luokesų ežero gyvenviečių geografine bei topografinė padėtimi, ieškota panašių archeologinių objektų. Taip pat naujų archeologinių objektų povandeniniai žvalgymai atlikti 3 upėse (Nemune, Nevėžyje, Šventojoje) ir 11 ežerų (Aiseto, Ančios, Asvejos, Baltųjų Lakajų, Dumbliuoko, Mergėžerio, Siesarties, Stirnių, Svingio, Uosinto, Vainežerio). Žval-

gymų metu Asvejos, Dumbliuoko ir Mergėžerio ežeruose inventorizuoti 3 luotai.

Nemuno upėje (Prienų r.) buvo tikrinama informacija apie nuskendusią vytinę ties Naravų kaimu. Deja, pasikeitus vandens lygiui, vytinė užnešta smėliu, todėl šioje vietoje nebuvo nardoma. Tikslī vytinės vieta ar jos buvimo faktas nepatvirtinti.

Nevėžio upėje (Kauno miestas) AB „Miestprojekta“ užsakyму atlikti povandeniniai archeologiniai žvalgymai dėl krašto kelio Kaunas–Jurbarkas–Šilutė–Klaipėda (Nr. 14) rekonstrukcijos, Raudondvario aplinkkelio tiesimo ruože planuojamo statyti tilto per Nevėžį. Išžvalgius 1,02 ha plotą, surasta geležies lydymo atlieka. Kitų archeologinių objektų ar radinių nerasta.

Šventosios upėje (Rokiškio r.), vietoje, kur upė išteka iš Limino ežero, žvalgytas 0,5 ha plotas. Aptiktoje 7 m pločio ir 3 m gylio duobėje surasti įvairaus laikotarpio archeologiniai radiniai: kaulinis žeberklas, datuojamas neolito–bronzos amžiumi, kabliukas (1 pav.), I tūkst. vidurio grublėtoji keramika (2 pav.). Naro A. Matiuko žemiau upėje (apie 700 m į R) surinkti žiesto puodo su rankena fragmentai datuojami XVII–XIX a. (3 pav.). Remiantis archeologiniais radiniais, galima teigti, kad ši

1 pav. Šventosios upėje rastas kaulinis žeberklas ir kabliukas. E. Pranckėnaitės nuotr.

Fig. 1. A bone harpoon head and a small hook that were found in the river Šventoji. 0 — 3 cm

2 pav. Šventosios upėje rasta grublėtoji keramika. E. Pranckėnaitės nuotr.

Fig. 2. Pottery with a rough surface that was found in the river Šventoji. 0 — 3 cm

Šventosios upės pakrantė ir upė buvo naudojama įvairiais laikotarpiais. Tikėtina, kad upėje galėję būti tam tikri žvejybiniai įrenginiai, žvejybos vieta. Siekiant išsiaiškinti upės dugne aptiktų archeologinių radinių kontekstą ir paskirtį, reikėtų atlikti platesnius povandeninius archeologinius tyrinėjimus, taip pat žvalgomuosius archeologinius tyrimus upės krante.

Aiseto ežere (Molėtų r.), ties Gatakiemio kaimu, 10–12 m gylyje surastos medinio tilto liekanos. Tiltu aplinkoje surinkti archeologiniai radiniai, datuojami XIX a. Pagal VAK archyvinę medžiagą, tiltą būtų galima sieti su Zacičos dvaru. Aiseto ežere išžvalgytas 2,4 ha plotas.

Ančios ežere (Lazdijų r.) povandeniniai archeologiniai žvalgymai atlikti aplink ežero pusiasalį, kuriame įrengti Vainežerio senovės gynybiniai įtvirtinimai. Bendras žvalgytas plotas – 1,8 ha. Archeologinių objektų ar radinių neaptikta.

Asvejos ežero PR dalyje, į ŠV nuo Pakirniukų kaimo, 9–10 m gylyje surastas 3,9 m ilgio (dalis įstrigusi šlaite), 45–46 cm pločio, 45 cm aukščio *luotas*. Dugnas apvalus, galai nupuvę. Luoto viduje aptikta akmenų, kurių vidutinis dydis – 20x30x25 cm. Luotas C_{14} datuotas 460±65 AD (Vs–1680) (kalibruota data). Išžvalgyta luoto aplinka – 4,1 ha plotas. Kitų povandeninių archeologinių objektų ar radinių neaptikta.

Baltųjų Lakajų ežere (Molėtų r.) žvalgyta 6,5 ha teritorija, archeologinių objektų ar radinių neaptikta.

Dumbliuko ežere (Vilniaus r.) ŠR pakrantėje surastas *luotas*. Luoto ilgis – 2,92 m, plotis priekyje – 33 cm, viduryje – 37 cm, gale – 43 cm, aukštis – 40 cm. Priekis smailus, galas tiesus, nukapotas. Luoto galuose – 5–8 cm pločio skylutės. Dugnas apvalus. Luotas datuo-

0 5 cm

3 pav. Šventosios upėje rasti žiesto puodo su rankena fragmentai. E. Pranckėnaitės nuotr.

Fig. 3. Fragments of a thrown pot with a handle that were found in the river Šventoji.

tas C_{14} – 1230±40 AD (Vs–1679) (kalibruota data). Žvalgyta ežero Š pakrantė. Bendras žvalgytas ežero plotas – 0,1 ha. Povandeninių archeologinių objektų ar radinių nerasta.

Mergežerio ežere (Varėnos r.), valant ežero pakrantę, rastas ir ištrauktas ant kranto *luotas*. Jo ilgis apie 4 m (galas aplūzinėjęs), plotis per vidurį siekia 60 cm, aukštis – 45 cm. Viduryje luoto, abiejose pusėse, yra skersinės įpjovos (įkirtos). Luotas datuotas C_{14} – 1310±50 AD (Vs–1678) (kalibruota data).

Siesarties ežere (Molėtų r.) žvalgytas 53 ha plotas. Povandeninių archeologinių objektų ar radinių neaptikta.

Stirnių ežere (Molėtų r.) žvalgytas 85 ha plotas. Šalia iškyšulio, esančio ežero P dalyje,

4 pav. Suvingio ežere rasta keramika. E. Pranckėnaitės nuotr.

Fig. 4. Pottery found in lake Suvingis. 0 5 cm

5 pav. Vainežerio ežere rasta keramika.
E. Pranckėnaitės nuotr.

Fig. 5. Pottery found in lake Vainežeris.

palei jo V dalį, maždaug 2 m gylyje aptikti medžių kelmai. Šis „nuskendęs miškas“ tęsiasi apie 60 m į ežero gilumą (Š kryptimi). Povandeninių archeologinių objektų ar radinių neaptikta.

Suvingio ežere (Alytaus r.) žvalgyta ežero PV pakrantė. Bendras žvalgytas ežero plotas – 5,6 ha. Perimta archeologinių radinių kolekcija, kurią ežero dugne, pakrantės ruože ties sodyba surinko A. Jegelevičius su šeima. Dauguma radinių – buitinė keramika, datuojama XVII–XVIII a. (4 pav.). Surinkti archeologiniai radiniai leidžia spręsti apie Suvingio ežero PV krante buvusią dvarvietę.

Uosinto ežere (Rokiškio r.) žvalgytos ežero Š, V ir P pakrantėse išsiskyrusios seklumos. Ežero viduryje aptiktoje 50x50 m dydžio seklumoje rasta žiesto puodo dalis. Bendras

žvalgytas ežero plotas – 4,4 ha. Povandeninių archeologinių objektų neaptikta. Surastą žiesto indo šukę galima datuoti XVII–XIX a.

Vainežerio ežere (Lazdijų r.) povandeninių archeologinių žvalgymų metu buvo išžvalgytos ežero R ir PR pakrantės. Žvalgytose pakrantėse, akmeningame atabrade surinkta archeologinių radinių (keptuvių rankenos, puodynė su ašele, glazūruotas puodelis su ašele (5 pav.)), datuojamų XVII–XVIII a. Radiniai, surinkti Vainežerio ežero R pakrantėje, papildo informaciją apie šiame ežero krante buvusią dvarvietę (žr. *ALT 2006 metais*, V., 2007, p. 210–212).

Daugumoje žvalgytų ežerų ir upių reiktų platesnių archeologinių tyrinėjimų, siekiant išsiaiškinti aptiktų objektų pobūdį, struktūrą bei chronologiją.

Underwater field surveys in eastern Lithuanian lakes and rivers

In 2008 underwater surveys were conducted in 3 rivers and 11 lakes of eastern Lithuania. 3 logboats were discovered during surveys in lakes Asveja, Dumbliukas and Mergežeris. No important finds were discovered in lakes Ančia, Baltieji Lakajai, Siesartis and Stirniai. In lake Aisetas (Molėtai District) the remains of a bridge were discovered and dated to the 19th century. Some archaeological artefacts were found in lakes Suvingis (Alytaus District) (Fig. 4), Uosintas (Rokiškis District) and Vainežeris (Lazdijai District) (Fig. 5). During an underwater survey in the river Šventoji a new archaeological object was found. Artefacts, dating to a very broad period (from the Neolithic to the 19th century) (Figs. 1–3) show that the river (and river bank) was used for fishing and other purposes.